

Denne rapporten er en viktig påminnelse om den uvanlige, men alvorlige, botulismesykdommen, ikke minst i disse rakfisktider.

Helgelandssykehuset har nylig behandlet fire pasienter for botulisme etter å ha spist hjemmelaget rakfisk.

Den første pasienten var en kvinne som ble lagt inn ved Helgelandssykehuset, avd. Mosjøen, fordi hun ikke greide å stå opp av sengen om morgenen. Pasienten hadde hatt hjerneslag i 2001, med etterfølgende pareser og talevansker, men ingen svelgevansker. Vi oppfattet sykdomsbildet som et nytt hjerneslag. Pasienten spurte hele tiden etter vann, men greide ikke å svelge. Pupillene var lysstive og dilaterte, uten at vi fant noen forklaring på dette. En sønn kunne etter hvert opplyse at pasienten, hennes ektemann, en annen sønn og hans kamerat, også var syke, etter å ha spist samme hjemmelagede rakfisk tre dager tidligere.

De andre syke ble kontaktet og det viste seg at alle hadde ganske like sykehistorier og symptomer. Dagen etter måltidet hadde alle kastet opp og hatt magesmerter. Deretter hadde de opplevd gradvis økende munntørrhet, svelgevansker, generell slapphet og nedsatt kraft. I tillegg oppga den ene spesielt plagsomme akkommodasjons-forstyrrelser. Alle pasientene anga progresjon i de nevrologiske symptomene frem mot innleggelsen, mens magesmertene forsvant i løpet av det første døgnet. Den eldste oppga også problemer med å tømme urinblæren. Ingen hadde hatt avføring etter rakfiskmåltidet. To andre personer hadde smakt på fisken uten å få særlige symptomer.

Vi kontaktet infeksjonsmedisiner i Trondheim som mistenkte botulisme ut fra sykehistorien og symptomene. Folkehelseinstituttet sendte botulisme antitoksin, som ble gitt dagen etter. Alle pasientene er nå utskrevet, med minimale restsymptomer.

(Torfinn Eriksen, medisinsk avdeling, Helgelandssykehuset, avdeling Mosjøen)

Kommentar

Denne rapporten er en viktig påminnelse om den uvanlige, men alvorlige, botulismesykdommen, ikke minst i disse rakfisktider.

Fra 1975 til nå er det meldt totalt 44 tilfeller av botulisme, hvorav 35 med næringsmiddeloverført botulisme, fem med sårbotulisme og fire med spedbarnsbotulisme. Det er så langt i år meldt to utbrudd med totalt seks tilfeller av botulisme etter inntak av rakfisk. I tillegg har Avdeling for infeksjonsovervåking fått varsel om ett mulig tilfelle av sårbotulisme hos en narkoman.

De færreste leger har sett tilfeller av botulisme, og tilstanden kan forveksles med andre nevrologiske tilstander slik det fremgår av ovenstående kasuistikker.

Næringsmiddeloverført botulisme skyldes inntak av preformerte toksiner (ofte ved uhygienisk produksjon av rakfisk eller hermetikk). Spedbarnsbotulisme skyldes toksindannelse i tarmen hos spedbarn, typisk etter inntak av honning. Sårbotulisme skyldes toksinproduksjon i sår, vanligst hos stoffmisbrukere. Toksinene produseres av den sporedannende, anaerobe bakterien *Clostridium botulinum* som er vanlig i jord, sjøsedimenter og tarmkanalen hos dyr. Inkubasjonstiden er oftest 12-36 timer (6 timer-10 dager). De vanligste symptomene er munntørrhet, forstoppelse,

øyelokkslammelse, dobbeltsyn, talebesvær og progredierende lammelser, inkludert respirasjonssvikt. I starten kan oppkast og diaré forekomme.

Kostanamnese er viktig for diagnosen som kan verifiseres ved toksinpåvisning i blod, avføring, oppkast eller matvarer (utføres ved Norges Veterinærhøgskole). Bakterien kan dyrkes fra sår eller avføring (sistnevnte ved spedbarnsbotulisme). Behandlingen av næringsmiddeloverført botulisme og sårbotulisme består av antitoksin (som kan bestilles fra Folkehelseinstituttet). Ved sårbotulisme anbefales i tillegg kirurgisk rengjøring av såret (husk prøve til anaerob dyrkning) og antibiotika (penicillin, evt metronidazol). Det er viktig med nøye observasjon med tanke på respirasjonssvikt som kan kreve respiratorbehandling. Det viktigste forebyggende tiltak er streng hygiene ved produksjon av rakfisk, hermetikk og spekeskinke. Barn under 1 år bør ikke få honning. Når et botulismetilfelle påvises er det viktig å raskt få avklart om evt. andre også kan være eksponerte, slik at behandling kan iverksettes så raskt som mulig dersom sykdom oppstår. Det er verdt å merke seg i rapporten fra Helgelandssykehuset hvor viktig det var for diagnosen at sykehuset fikk informasjon om andre syke og rakfisklaget.

Hvert tilfelle av botulisme skal varsles til kommunelegen som så skal varsle Folkehelseinstituttet og fylkesmannen, jf. MSIS-og Tuberkuloseregisterforskriften § 3-2. Et botulismetilfelle kan oppfattes som sannsynlig overført fra næringsmiddel slik at kommune-legen også skal varsle det lokale næringsmiddeltilsynet (§ 3-9).

Sykdommen er også nominativt meldingspliktig i gruppe A.

(Arne Broch Brantsæter, Avd. for infeksjonsovervåking)